

УДК 378.015.31: [005.73:37.011.3-051]

Л.С.БРОВЧАК,начальник відділу виховної роботи
(м.Вінниця)**Організація студентського самоврядування як важлива умова формування організаторських здібностей майбутніх учителів**

У статті розглядаються особливості організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах. Аналізується та обґрунтовується значення студентського самоврядування як умови формування організаторських здібностей майбутніх учителів.

Ключові слова: студентське самоврядування, виховання, організаторські здібності, майбутні учителі.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одним із принципів Болонського процесу є активна участь студентів як конструктивних партнерів в управлінні вищим навчальним закладом та визначенні змісту і якості освіти. Зокрема у документах Болонського процесу зазначено, що „студенти повинні брати участь і впливати на організацію і зміст освіти в університетах та інших навчальних закладах....”.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблем становлення студентського самоврядування дозволяє стверджувати, що „розвиток студентського самоврядування є ефективним засобом демократизації вищих навчальних закладів” [3, с.90]. Успішне здійснення цього процесу є запорукою формування якісно нового типу відносин між особистістю і колективом, між особистістю і суспільством. „Особистість студента ставатиме не тільки об’єктом соціальних впливів, – вважає М.Сметанський, – а й суб’єктом. Виникне явище своєрідного педагогічного резонансу. Збіг зовнішніх (цілеспрямований вплив викладачів, колективу, громадськості) і внутрішніх (самовиховання) процесів сприятиме найкращим результатам при порівняно менших затратах сил і часу” [3, с.92].

Саме тому в межах програми „Tempus” (схеми співробітництва країн ЄС у сфері вищої освіти) студентське самоврядування визначене одним із пріоритетів для України у галузі управління університетами. Це форма управління, за якої студенти на рівні академічної групи, факультету, гуртожитку, курсу, спеціальності, студентського містечка, іншого структурного підрозділу вищого навчального закладу мають право самостійно вирішувати питання внутрішнього управління.

Звернення до західного досвіду дозволяє зазначити, що у нормативних документах, які стосуються управління університетами, вказано на обов’язковість існування органів студентського самоврядування. Ці вимоги європейського законодавства є надзвичайно дієвими щодо втілення у практику університетського керівництва молодіжного представництва. Органи студентського самоврядування виступають у ролі своєрідних посередників між адміністрацією університету й студентською громадою, забезпечуючи їх ефективне спілкування.

Особливий інтерес викликають наукові дослідження останніх років щодо набуття вмінь професійної майстерності, розвитку професійно цінних особистісних якостей у процесі організаційно-управлінської роботи, становлення студентської молоді як суб’єкта власної життєтворчості, її соціальної зрілості та самореалізації.

Потрібно зауважити, що виміром якості професіоналізму майбутнього учителя є сукупність показників, які розкривають зміст таких критеріїв: особистісний (впевненість в собі, волевільні якості, почуття обов’язку, працелюбність, емпатія, толерантність тощо), діяльнісний (самовладання, самоаналізу, самоконтролю, вміння оперативно приймати рішення, розподіляти ролі, колективно планувати тощо), когнітивний (ерудованість, критичність мислення, знання про сутність процесу спілкування, особливості міжособистісної взаємодії, прийоми впливу на особистість тощо). Розв’язання завдань розвитку даних професійно важливих особистісних якостей значною мірою залежить від обґрунтованої організації роботи студентського самоврядування у вищих навчальних закладах. Самоврядування є необхідною складовою професійної підготовки майбутніх учителів. Його організація має вирішальний вплив на процес формування майбутніх фахівців, оскільки однією з провідних функцій учителя в школі є організаційна: організація учнівського колективу, організація колективних творчих справ, координація дій школи і сім’ї у розвитку особистості школяра.

Аналіз досліджень і публікацій... Організаційні аспекти самоврядування студентів, проблеми їхньої соціальної зрілості та самореалізації, становлення студентів як суб’єктів життєтворчості, виховання здатності до свідомої саморегуляції розглядаються у працях І.Беха, Л.Божович, Л.Бусева, Т.Буяльської, М.Гриньової, О.Дубасенюк, Л.Жалдак, З.Зикова, І.Зязюна, А.Капської,

В.Караковського, Т.Кириленко, М.Красовицького, В.Моргуна, В.Семиченко, М.Сметанського, Т.Степури, Г.Троцько, М.Фіцули та інших вчених.

Дослідники Т.Баландіна, Т.Бондар, Г.Гарбузова, Л.Загайтова, О.Колмогорова, В.Овчинников, В.Певзнер, Н.Помелова, К.Потопа, І.Тімерманіс, Л.Шигапова, В.Яхно у своїх дисертаційних дослідженнях розглядають історію студентського самоврядування, тенденції його розвитку у країнах ближнього та дальнього зарубіжжя, визначають самоврядування студентів як соціальний феномен, фіксують значення студентського самоврядування у вихованні професійно значущих якостей майбутніх фахівців.

Вітчизняні і зарубіжні педагоги минулого, Д.Дьюї, О.Залужний, О.Лозинський, А.Макаренко, С.Русова, В.Сухомлинський, С.Шацький, досліджували процеси розвитку педагогічного колективу та виховання лідерів. Ряд дослідників (Н.Белякова, В.Каширін, Є.Лук'янчиков, О.Маковський, Н.Мараховська, О.Романовський, О.Скрипніков) розглядали необхідність формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання. Учена Н.Семченко досліджувала розвиток лідерських якостей майбутніх учителів у позааудиторній діяльності, А.Лутошкін, Р.Охрімчук, Т.Хацкевич – у громадській діяльності. Питання лідерської ролі вчителя вивчали також І.Іванов, Ю.Гільбух, О.Киричук, Я.Коломийський, К.Кларк, А.Болдвін, Л.Темен, Д.Кетена.

Формулювання цілей статті... **Мета статті:** аналіз особливостей організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладах як важливої умови формування організаторських здібностей у майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу... Система сучасного студентського самоврядування охоплює органи студентського самоврядування академічних груп, курсів, факультетів (інститутів) вищого навчального закладу, які діють в інтересах студентської громади та сформовані з числа її членів на основі виборності. Ю.Кращенко в своїх дослідженнях розглядає студентське самоврядування як системне утворення, яке охоплює багато сфер життєдіяльності студентської громади вищого навчального закладу та завдяки такій структурі характеризується наступністю у впливі на розвиток організаторських здібностей.

Студентське самоврядування варто віднести до тих інтерактивних процесів, завдяки яким відбувається становлення різних аспектів організаторських здібностей майбутніх учителів. Студентське самоврядування забезпечує розвиток умінь ставити цілі та завдання, розподіляти ролі, інструктувати, колективно планувати роботу, встановлювати ділові стосунки з людьми, контролювати, аналізувати, передбачати результат прийнятих рішень, відхилення та небажані явища у роботі, знаходити адекватну ситуації форму впливу, попереджати конфліктні ситуації, критично оцінювати результати взаємодії. Тому студентське самоврядування не тільки вирішує сьогоденні потреби молоді, яка готує себе до педагогічної діяльності, але й, водночас, слугує школою демократичного життя з його ведучими ознаками – набуттям вмінь оцінювати результати власної діяльності і нести за них відповідальність, регулювати взаємовідносини особистості з колективом, інтегрувати спільні зусилля.

Організація самоврядування у вищому навчальному закладі, зокрема, в педагогічному, є важливою умовою оптимізації управління студентським життям на основі якнайширшого залучення студентів до цього процесу. Ідеться про конкретне залучення студентів до справ навчального закладу, громади, суспільства, про розвиток лідерського потенціалу юнаків і дівчат у процесі навчання та виховання. Це створює передумови для вирішення соціально важливих педагогічних завдань.

Органи студентського самоврядування педагогічного університету є системою ієрархізованих виховних впливів, в основі якої лежить самоосвіта та самовиховання майбутніх фахівців. Завдяки налагодженій роботі органів студентського самоврядування стає можливою не тільки продуктивна взаємодія між студентами, які входять до ради студентського самоврядування, але й з більш широкими колами тих, хто навчається у вищому навчальному закладі. Перспективність роботи органів самоврядування підкреслює В.Кремень, який доводить, що їх головна мета полягає передусім у створенні умов самореалізації молодих людей в інтересах особистості, суспільства і держави [2]. Навички, здобуті за кілька років діяльності у студентському самоврядуванні, сприяють подальшому розвитку вміння спілкуватися з колегами по роботі, учнями, батьківським корпусом, представниками влади і громадськості.

На думку Л.Божович, знання про розвиток міжособистісної взаємодії у студентському колективі є важливими для майбутнього вчителя. Вчена акцентує увагу на тих переживаннях, в яких фігурують особистісні компоненти, що допомагають в організації самоврядування.

Погляд на студентське самоврядування як школу розвитку та самовдосконалення професійних якостей майбутнього учителя підтримує Л.Буєва. Вона вважає такий процес результатом творчого, цілеспрямованого, самостійного руху студента до вершин особистісного і професійного розвитку, що досягається завдяки самоосвіті, самовихованню, самоактуалізації.

Т.Буяльська акцентує увагу на вихованні гуманістичних цінностей, яке відбувається системно і цілеспрямовано під час участі студентів у роботі в організації самоврядування. Вона вважає, що таке виховання ґрунтується на принципах послідовності, перманентності, взаємозв'язків, взаємодоповнень, які на кожному етапі навчально-виховного процесу формують у студентів нову якісну складову цілісного гуманістичного світогляду. Важливою для нашого дослідження є думка Т.Буяльської, що саме через студентське самоврядування розвивається гуманістичне спрямування професійного світогляду майбутнього вчителя.

М.Гриньова, аналізуючи лідерські якості членів студентського самоврядування, визначає їх як сукупність характеристик особистості, що допомагають їй займати лідерські позиції у групі. Ці якості проявляються, насамперед, в організаторських здібностях, умінні здійснювати значний вплив на поведінку і настрій людей, бути прикладом для наслідування.

У своїх дослідженнях К.Потопа, Л.Шигапова підтримують думку М.Гриньової, підкреслюючи, що складність функціональних обов'язків учителя передбачає високий рівень розвитку лідерських якостей, організаторських здібностей учителів, і саме студентське самоврядування створює можливості для їх становлення.

Важливою для нашого дослідження є думка Л.Жалдак, яка розглядає окремий аспект організації студентського самоврядування: взаємодію наставників студентської групи з органами студентського самоврядування [1]. За умови тісної співпраці у тріаді: наставник – студентська група – органи студентського самоврядування, згуртування студентського колективу відбувається швидше; ті, хто навчається, набувають ціннісних орієнтацій щодо активної життєвої позиції, громадянськості, особливості організації студентського самоврядування вищих навчальних закладах оволодівають професійно важливими знаннями і уміннями впливу на особистість з метою досягнення позитивних результатів взаємодії. Г.Троцько підкреслює, що „студентське самоврядування... – дозволяє залучити енергію молоді на вдосконалення навчального процесу і водночас уникати будь-якого суб'єктивізму у прийнятті рішень керівництвом” [4]. Отже, особливості організації студентського самоврядування у вищому педагогічному навчальному закладі є водночас фактором, умовою і засобом професійного становлення учителя-вихователя.

Висновки... Таким чином, система студентського самоврядування у вищій школі є одним з дієвих шляхів формування організаторських здібностей у майбутніх учителів. Самоосвітня та самовиховна робота студентів в органах самоврядування сприяє успішному засвоєнню особистістю норм, правил, традицій, правил міжособистісного і професійного спілкування, що має подальший позитивний вплив на успішне входження майбутнього вчителя у педагогічну професію.

Список використаних джерел і літератури:

1. Жалдак Л. М. Відродження студентського самоврядування на рівні академічної групи у вищому аграрному закладі освіти / Л. М. Жалдак // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / кол. авт. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. – Вип. 36. – С. 210–219.
2. Кремень В. Освіта в контексті соціокультурних змін / В. Кремень // День. – 2008. – 26 груд.
3. Сметанський М. І. Студентське самоврядування / М. І. Сметанський // Рад. шк. – 1990. – № 6 (729). – С. 90–93.
4. Троцько Г. В. Студентське самоврядування як засіб розвитку особистості / Г. В. Троцько // Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. праць до 15-річчя АПН України : у 5 т. / АПН України. – К. : Пед. думка, 2007. – Т. 1 : Теорія та історія педагогіки. – С. 296–307.

Аннотація

Л.С.Бровчак

Организация студенческого самоуправления как важное условие формирования организаторских способностей будущих учителей

В статье рассматриваются особенности организации студенческого самоуправления в высших учебных заведениях. Анализируется и обосновывается значение студенческого самоуправления как условия формирования организаторских способностей будущих учителей.

Ключевые слова: студенческое самоуправление, воспитания, организаторские способности, будущие учителя.

Summary

L.S.Brovchak

Organization of Students' Self-Government as an Important Condition of Organizational Capabilities of the Future Teachers Formation

The article deals with the peculiarities of the students' self-government in higher educational institutions. The value of students' self-government as a condition of organizational capabilities of future teachers are analyzed and grounded.

Key words: students' self-government, education, organizational capabilities, future teachers.

Дата надходження статті: „1” жовтня 2012 р.